

๑๑,๙๖,๑๒

การสละปีตัวของรัฐบาลเจ้าอาวาสในอุบัติเมืองกุฎีกาล : ลิมส่องพันนา

พ.ศ. ๒๓๖๐ - ๒๔๓๗

นางสาวน้ำชา เลอหิรานาด

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตร์บริหารฯ
ภาควิชาประวัติศาสตร์

นักศึกษาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๒๗

ISBN ๙๗๔-๕๖๓-๖๕๔-๑

010251

工15558095

The Decline of a Traditional State in the
Middle Mekhong Basin : Sipsongpanna, 1826-1894

Miss Nat-cha Lachasirinadh

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of History

Graduate School

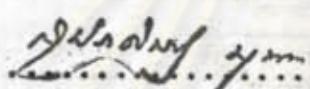
Chulalongkorn University

1983

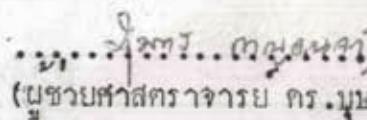
หัวขอวิทยานิพนธ์ การสลายตัวของรัฐแบบเจ้ารีกในลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลาง : สิบสอง
 พันนา พ.ศ. 2360—2437
 โดย นางสาวณัชรา เจานศิรินาถ
 ภาควิชา ประวัติศาสตร์
 อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ฉลอง สุนทราราษฎร์

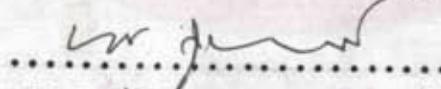

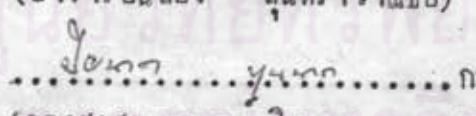
มันติคิวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุญาตให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
 เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

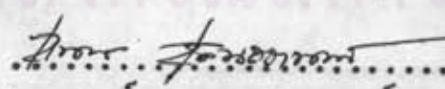
 คณบดีมันติคิวิทยาลัย
 (รองศาสตราจารย์ ดร. สุทธิชัย บุนนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธานกรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชิติพัฒน์ ไชยจาร์)

 ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และกรรมการ
 (อาจารย์ฉลอง สุนทราราษฎร์)

 กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ปิยนาถ บุนนาค)

 กรรมการ
 (อาจารย์ สุทธิชัย ชัยจารันทร์)

จังหวัดเชียงใหม่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พัชร์วิทยานิพนธ์ การสลายกัวของรากในรูปแม่น้ำโขงตอนกลาง : ฉบับสอง
พันนา พ.ศ. 2369-2437

ผู้อนุสิດ นางสาวพัชรา เอกนิตินาถ
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์นล่อง สุนธรรมวิชัย
สาขาวิชา ประวัติศาสตร์
ปีการศึกษา 2526

บททักษะ

ฉบับสองพันนา เป็นรากเดือด ๆ ซึ่งเป็นจุดที่อยู่ของชาวไทยเด้อ เป็นพิณแพนที่อยู่ระหว่าง
จันและพนม มีแม่น้ำโขงไหลผ่านแม่น้ำอิบส่องพันนาออกเป็นสองส่วน ก่อ หลักพันนาอยู่ทางซ้าย
ทะวันตก และอีกหลักพันนาอยู่ทางซ้ายทางซ้ายของแม่น้ำโขง ความสำคัญของสิบสองพันนา
นั้น นอกจากจะเป็นพิณแพนเพาะปลูกชาวที่มีดูษภากที่สูง ซึ่งในกลางหุบเขาบรรทัดที่ 24
(หกบรรทัดที่ 9) เรียกว่า ชาญเชื่อ (Pu erh Tea) แล้ว ฉบับสองพันนาซึ่งเป็นพิณแพนที่กั้งอยู่
ในเส้นทางการค้าระหว่างอาณาจักรไทย และเมืองญี่ปุ่นทางการค้าอื่น ๆ ในรัฐบาลของพันนา
เช่น เมืองเชียงใหม่ เป็นที่ ฉบับสองพันนาแม่น้ำปักทองออกเป็น 12 เขต แต่ละเขต
เรียกว่า "พันนา" และรวมเรียกว่า "ฉบับสองพันนา" ซึ่งเป็นรากแม่น้ำปักทองที่มีลักษณะ
เฉพาะของรากในรากของฉบับสองพันนา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ บุ่งคิกษาถึงการสลายกัวของรากในฉบับสองพันนาในกลาง
หุบเขาบรรทัดที่ 25 โดยพิจารณาถึงการขยายตัวเร้ามาระบบภัยและการรักษา และการเนื้องของ
รากกุณและผื่นรังแค ลักษณะของรากที่ติดกับรากในฉบับสองพันนา หลักรากความเข้มข้น
ของฉบับสองพันนาที่รักษาไว้ รวมทั้งการขยายตัวเร้ามาระบบภัยและการรักษาของฉบับสองพันนาเอง

敝者ถือการศึกษาพบว่า การสลายกัวของรากในฉบับสองพันนา มีข้อดี
จากการแข็งขันทางการค้า และการเนื้องของรากกุณและผื่นรังแคทางทะวันตกเจ็บไท์ของ
จัน รวมทั้งการขยายตัวเร้ามาระบบภัยและการรักษาของฉบับสองพันนาของจัน ซึ่งมีลักษณะของราก
สลายกัวของรากในฉบับสองพันนา

รัฐแบบชาร์กของสินสองพันนา เป็นรัฐที่มีเจ้าแผ่นดินเป็นพระมูน แม่แห่งการปกครองของออกเป็น๒๒ เขต แต่ละเขตเรียกว่า "พันนา" ซึ่งมีโกรงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของแต่ละพันนาแยกออกจากกัน แต่ละพันนาร่วมกับกันอย่างหลวມ ๆ โดยการบอนรับอำนาจจากเจ้าแผ่นดินที่สืบทอดสายจากพระยาเจิง และการบอนรับจากเจ้าและหมาชีงเป็นลักษณะเฉพาะตัวของรัฐแบบชาร์กของสินสองพันนา

เนื่องจากถูกและปั้งเพชรเข้ามาแข่งขันการค้า และการเมืองในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ โคนเนี้ยห์อย่างยิ่งการแข่งขันทางการค้าและการเมืองตามเส้นทางการค้าทางน้ำเทือกท่อ กันจนที่ญี่ปุ่นนาน การแข่งขันการค้าก็ถูกถ่วงมีผลกระทบต่อรัฐชาร์กของสินสองพันนา ซึ่งนำไปสู่การสลายตัวของรัฐแบบชาร์กของสินสองพันนา

ศูนย์วิทยบริพัทัยการ วุฒิศาสตร์มหาวิทยาลัย

Thesis Title   The Decline of a Traditional State in the Middle
 Mekhong Basin : Sipsongpanna, 1826-1894.
 Name   Miss NAT-CHA BAOHSIRINADEH
 Thesis Advisor   Mr. CHALONG SUNTRAWANICH
 Department   History
 Academic Year   1983

ABSTRACT

Sipsongpanna, a principality of the people of Tai Lu, is located between China and Burma. The Mekhong River divided this principality into two parts : 6 pannas on the west and the other 6 pannas on the east. In addition to the rich land for growing the best kind of tea which, in the 19th century, was called the Puech tea, Sipsongpanna maintained its strategic position as an essential trade route between Yunnan and Lanna Thai and other trade centers in Southern Shan State such as Keng Tung. This principality, divided into twelve administrative zones, each of which was called "Panna", joined together to called Sipsongpanna or the Twelve Zones - a unique form of a traditional state.

This thesis aims at studying the disintegration of Sipsongpanna as a traditional state in the Middle Mekhong Basin by the end of the 19th century. The study covers the impact of the British and French rivalry in expanding their trade and political influence into South-western China upon Sipsongpanna and its relation with neighbouring states as well as upon some of the traditions within the panna itself.

The study reveals that the disintegration of Sipsongpanna resulted from the competition on trade and political interference between the British and the French in the Southwestern region of China. Expansion of Chinese political power into Sipsongpanna was another factor of its disintegration.

The traditional state of Sipsongpanna was a state where "Saenwife" or "Chao-pan-din" was the ruler. Each of the twelve divisions which was called "Panna" had its semi-autonomous political, social and economic infra-structures. But they were loosely organized under the rule of Saenwife or "Chao-pan-din" descending from Phya Jaeng, and legitimized by the recognition from both China and Burma.

Since the British and French had expanded their trade and political influence especially over the inland route to China in Yunnan, Sipsongpanna began to decline and disintegrated eventually.

ศูนย์วิทยาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิจกรรมประการ

มูลนิธิอนุรักษ์ภาษาไทย ห้ามอาจารย์ ฉลอง ศุนหราวาณิชย์ ที่กูฏารัตนเป็น
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ กองครุณกูฏาให้กำปรึกษาเป็นอย่างดี พร้อมทั้งควรแก้ไข
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ถวายความเสียสละและอุทก

กรานขอพระคุณห้ามอาจารย์ ไกรศรี นิมนานเดวินทร์ ที่ให้ความกูฏาและช่วย
เหลือเป็นอัมมา ก็อย่างเช่นในส่วนที่เกี่ยวกับเอกสารที่นี้เมือง และกรานขอ
พระคุณ เจ้านมอมมีค่า คำลือ พันศรี ฉวิล อัญ เป็น รวมทั้ง ห้ามอาจารย์ หม่อมราช
วงศ์ รุจยา อาภากร

กรานขอพระคุณการสอนทุกห้านห้องแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ในสมบูรณ์
ปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บูรชัยพานิชวาราษย์ คร. นุชกร กาญจนชาติ ที่ให้ค่า
แนะนำ และให้กำลังใจตลอดมา

กำลังใจ และความห่วงใยอย่างในผู้หลงที่ให้รับจากที่ฯ และเพื่อน ทุกคน
เป็นสิ่งที่มูลนิธิอนุรักษ์จัดตั้งตลอดมา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ในอาจารย์สาวี หากไม่ได้รับความช่วยเหลือในทุก ๆ
สิ่งที่ควรจะได้รับ ความเร้าใจ และห่วงใย กองครุณกำลังใจจาก คุณ ระวิวรรณ ภาคธรรม
คุณอุณฑิษฐ์ ชัยไชย คุณ ทรงเนยน ทรงเนยน คุณ ศรีวนิช สาระนุรักษ์ ภูริษา ภูริษา
คุณ ศรีเที่ยง บุรพศิริ นอกจากนี้ ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ยังได้รับความร่วมมือ
อย่างดีจาก คุณ ศรีรักน์ เสาหติวนิด และ คุณ ทรงวรรณ จันโภรณ์ ในการแปล
เอกสารภาษาจีน

ท้ายที่สุด มูลนิธิอนุรักษ์ภาษาไทย เช้านานาห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ จึงขอกราบ
นหาวิทยาลัยทุกแห่ง ที่ให้ความช่วยเหลืออย่างดีในการค้นคว้า และขอขอบคุณทุกท่านที่
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ในสาขาวิชานี้ ไปถวายที่.

พัชรา เสาหติวนิด.

บทกศบภาษาไทย.....	๔
บทกศบภาษาอังกฤษ.....	๘
กิจกรรมประจำเดือน.....	๙
บทนำ.....	๑
บทที่	
1. รูปแบบ Jarvis ในอุ่นเย็นไว้ใช้สอนกลาง : สิบสองพันนา	
พ.ศ. 2369 – 2439.....	4
ลักษณะภูมิประเทศและการแบ่งเขตการปกครอง.....	4
ประชานคร	6
การก่อสร้างรัฐสิบสองพันนา.....	8
บทบาทของรัฐช้างเผือกในสิบสองพันนา.....	14
การขยายบทบาทของจันและพมาในสิบสองพันนา.....	14
รุกประสงค์ของพมาและจันในการแทรกแซงสิบสองพันนา ในกลางพหุศักดิ์วาระที่ 24.....	16
พมา.....	16
จัน.....	18
ศาสนาและความเชื่อ.....	19
ศาสนากุหลาบ.....	19
การนับถือผีและวิญญาณ.....	20
ลักษณะแห่งรัฐกิจของสิบสองพันนา.....	24
2. สิบสองพันนา : ระบบรูปแบบ Jarvis.....	29
รูปแบบ Jarvis.....	29

การจัดราชการในฐานะศูนย์กลางของจักรวรรดิ.....	33
โครงการสร้างทางการบากของสินสองพันนา.....	36
การควบคุมกำลังคน.....	41
การควบคุมกำลังไทรพล.....	47
สถานะของพระมหากษัตริย์.....	49
สินสองพันนา : อิทธิพลของพุทธศาสนาลัทธิกรรม.....	57
ความสัมภันธ์ของสินสองพันนากับรัฐบาลเกียง.....	59
3. การสถาปัตยตัวของรัฐแบบจารีกในสุน്മัยน้ำโขงตอนกลาง : สินสองพันนา	
พ.ศ. 2369 – 2437.....	62
การขยายตัวของตะวันตกในจีนและญี่ปุ่นทางพุทธศวรรษที่ 24.....	63
การเสื่อมของศูนย์อำนาจจีนและญี่ปุ่นทางพุทธศวรรษที่ 24 และจุดเริ่มต้นของการสถาปัตยตัวของรัฐจารีกสองฝ่ายฟ้าของสินสองพันนา.....	67
ไทยกับการแทรกแซงทางการเมืองในสินสองพันนา.....	71
เจียงคุ้นกับการแทรกแซงทางการเมืองภายในสินสองพันนา.....	73
การแข่งขันทางการค้าและทางการเมืองระหว่างอังกฤษและปรังเศสในศิริแกนตะวันตกเฉียงใต้ของจีนประมาณพุทธศวรรษที่ 24 ถึงคริสต์ศักราชที่ 25.....	77
การสถาปัตยตัวของรัฐแบบจารีกของสินสองพันนา.....	88
บทสรุป.....	95
บรรณานุกรม.....	97
ภาคผนวก ก.....	130
ภาคผนวก ข.....	133
ภาคผนวก ค.....	136
ประวัติย่อ.....	137